

УДК [378:784.9]:329.73(477)

Петрикова О.П.,

*доцент кафедри академічного
та естрадного вокалу
Інституту мистецтв
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
заслужений діяч мистецтв України*

ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВОКАЛУ

У статті висвітлено сутність та розкрито зміст національної самосвідомості майбутнього викладача вокалу. Автором проаналізовано наукові погляди та підходи (філософські, психологічні, педагогічні) щодо категорії «національна самосвідомість». Враховуючи особливості виконавсько-педагогічної діяльності викладача вокалу, обґрунтовано значення педагогічного репертуару для формування у нього національної самосвідомості.

Ключові слова: національна самосвідомість; майбутній викладач вокалу; педагогічний репертуар.

У сучасних умовах кардинальних змін у політиці, економіці та соціальній сфері суспільства, пріоритетним завданням якого є пошук шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання та навчання як багатовекторних систем, що значною мірою формують майбутній розвиток Української держави.

Як проголошує Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: «Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним

вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (*patria*) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін» [4].

Сучасна модернізація національної системи вищої освіти вимагає наукового осмислення теорії та практики виховання молоді як суб'єкта громадянського суспільства. Саме тому проблема формування національної самосвідомості студентської молоді набула сьогодні особливої актуальності. Від рівня сформованості цього базового утворення залежить не лише стійкість переконань, поглядів, а й громадянська позиція особистості, її соціальна активність та усвідомлення нею свого місця й ролі в політичному, соціально-економічному та культурному житті українського суспільства.

Аналіз наукової літератури свідчить про певний інтерес філософів, психологів і педагогів до вивчення та розкриття сутності поняття національної самосвідомості особистості. Певні аспекти процесу формування національної самосвідомості особистості у наукових роботах розкривають такі автори, як Р. Арцишевський, І. Бех, М. Боришевський, Ю. Бромлей, О. Вишневський, О. Докукін, П. Ігнатенко, С. Кримський, В. Кузь, Ю. Римаренко, З. Сергійчук, А. Сиротенко, Г. Філіпчук, К. Чорна та інших.

У свою чергу, Б. Бутенко, Г. Гаєцька, Г. Гуменюк, Т. Дем'янюк, В. Максименко, Л. Мацько, Р. Осипець, Б. Підборський, Ф. Погребенник, В. Скуратівський, Н. Фролова та інші вважають, що на виховання національної самосвідомості особистості впливають фактори, які відіграють суттєву роль у формуванні духовних цінностей молоді, а саме: рідна мова, історія України, фольклор, народні традиції, звичаї, обряди, народнописане мистецтво, родинно-побутова культура тощо.

У педагогічній літературі значущість національної музичної культури і, відповідно, формування в особистості громадянської гідності засобами національного мистецтва вивчали Р. Береза, Ю. Бондаренко, С. Горбенко, В. Лозова, В. Чорнобай, Г. Шостак та інші. Аналіз педагогічних досліджень свідчить, що питанню формування національно свідомого педагога присвячені праці таких науковців сьогодення, як О. Вишневського, В. Довбищенко, П. Дроб'язко,

Р. Захарченко, П. Ігнатенка, В. Каюкова, Л. Оршанського, Ю. Руденко, З. Сергійчука, Б. Ступарика, Д. Тхоржевського та ін. Вони підкреслюють, що основою національного виховання є історико-культурна спадщина українського народу.

Мета статті — розкрити вплив педагогічного репертуару на формування національної самосвідомості майбутнього викладача вокалу. **Завдання статті:** уточнити зміст поняття «національна самосвідомість», розкрити зміст поняття національної самосвідомості майбутнього викладача вокалу; обґрунтувати значення національного репертуару в освітньому процесі студентів вишів мистецького спрямування.

Проблема національної самосвідомості є складною та багатогранною. Її вирішення потребує глибокого розуміння самої природи цього феномену в різних аспектах. До вивчення цього питання зверталася значна кількість філософів, психологів, соціологів та педагогів. У філософському аспекті національна самосвідомість розглядається вченими крізь призму відображення у свідомості людини власної приналежності до нації та усвідомлення останньої (М. Грушевський, Ю. Руденко та ін.). Визначенням феномену самосвідомості та психологічних механізмів її регуляції цікавилися такі психологи, як Л. Виготський, І. Кон, В. Крутецький, В. Москалець, П. Чамата й інші.

У соціологічному ракурсі під національною самосвідомістю вбачається двосторонній зв'язок між суспільством та особистістю, де особистість виступає як носієм, так і творцем суспільних відносин (В. Андрущенко, Ю. Васильєва, Н. Черниш та інші).

На думку більшості науковців, одним із найпотужніших засобів національного виховання є мистецтво. Воно виступає не тільки однією з найдосконаліших форм опанування світу у всій повноті його творчої універсальності, але і найбільш тонким інструментом «гуманізуючої соціалізації» [1]. Такі сучасні науковці, як О. Олексюк, А. Болгарський, Т. Завадська вважають, що естетичні засоби впливу мистецтв, зокрема музики, на особистість є найбільш дієвими і творчо розвивальним, оскільки формують найважливіші людські якості [1]. Про традиційні цінності культури, усвідомлення народом власної гідності, потреби власного розвитку та готовність служити інтересам Вітчизни зазначали у своїх працях О. Докукіна, К. Чорна та інші.

Отже, підсумовуючи аналіз наукової літератури з цієї проблеми можна визначити *національну самосвідомість* як складне соціально-психічне утворення особистості, що є самоусвідомленням причетності до нації, готовністю сумлінно й творчо працювати на благо Вітчизни, зміцнювати єдність свого народу, Українську державу, й спонукає до національної самореалізації [4].

На сьогодні особливої уваги потребує вирішення проблеми становлення національної самосвідомості майбутніх учителів, зокрема викладачів мистецьких дисциплін. Адже від рівня її сформованості залежить результативність професійної діяльності цих фахівців. На думку сучасних науковців О. Пискун та А. Гапанович: «Підготовка майбутнього педагога до національного виховання учнів має важливе значення, оскільки всебічно гармонійно розвинений педагог, який ідентифікує себе як національно свідомий громадянин, постійно примножує культурні надбання, потенційно має здібності, які допоможуть у вихованні національно свідомої особистості і, звичайно, зможе самостійно розв'язувати навчально-виховні завдання, творчо втілювати професійні знання та вміння» [3].

Відповідальність за повноцінне виховання молоді покладається саме на викладачів вищих навчальних закладів мистецького спрямування, які впливають не тільки на інтелектуальну, а й на емоційну сферу особистості кожного студента. Готуючи майбутніх фахівців освітньої галузі, викладачі усвідомлюють важливість професійної роботи випускників ВНЗ, які підуть до школи, у якій має відбуватися національне виховання майбутніх національно свідомих громадян України.

Таким чином, майбутніх учителів, у зв'язку з цим потрібно постійно готувати до відродження історичної пам'яті українського народу через дослідження і відродження традицій, ремесел, фольклору, формувати в учнів почуття культурної єдності й міжнаціонального взаєморозуміння [3]. Якщо йдеться про майбутніх вчителів вокалу, то їхня фахова підготовка у вищих педагогічних навчальних закладах має бути спрямована на добір такого вокального репертуару на заняттях з постановки голосу (як педагогічного, так і шкільного), який був би високохудожнім за змістом, доступним та цікавим для виконавця, різножанровим і різнохарактерним.

Найкращі зразки вокально-педагогічного репертуару допомагають виховувати в особистості як студента, так і школяра високі

моральні, художньо-естетичні, світоглядні якості, формують музично-педагогічну освіту, розвивають інтерес до самого музичного фольклору, художній смак, фантазію, природні обдарування тощо.

Більшість українських композиторів як минулого, так і сучасного висловлюють думку щодо необхідності шкільного викладання на основі народного мистецтва, і перш за все співу. Вважаючи народну пісню чудовим матеріалом для виховання патріотичних почуттів і художнього смаку, М. Лисенко, К. Стеценко, Я. Степовий та ін. широко використовували її на заняттях із початківцями.

Видатний український вчений, філолог, фольклорист О. Потебня вважав: «Пісня така ж давня, як і мова, є продуктом колективної праці, витвором багатьох поколінь. З мови й пісні розвиваються першоеlementи духовної культури, на їхній основі зростає національна література, музика, філософське сприймання світу» [2, 174].

Отже, правильно дібраний репертуар є підґрунтям формування національної самосвідомості майбутніх вчителів вокалу та фундаментом для їхньої подальшої професійної діяльності в освітніх закладах України.

Виходячи з вищесказаного, можна дійти таких висновків. Національна самосвідомість є одним із найважливіших показників національної приналежності особистості до певної групи людей, що об'єднуються в націю з її прагненням до організації державності. Інтелектуальна сфера національної самосвідомості включає науковий світогляд, моральні норми та принципи, що визначають поведінку особистості та створюють для неї певні духовні орієнтири. Відповідно до обраного аспекту дослідження, у зміст інтелектуальної сфери майбутнього викладача вокалу входять також і знання про національне музичне мистецтво, різновиди вокальних жанрів, відомості про життєвий та творчий шлях українських композиторів України тощо.

Вокально-педагогічний репертуар є рушійною силою до поступового формування національної самосвідомості студентів, а саме — майбутніх викладачів вокалу, у процесі фахової підготовки під час навчання у вищих освітніх закладах. Перспективи подальших пошуків лежать у площині проведення комплексних наукових досліджень феномену «національна самосвідомість», її структури, механізмів, з використанням нових досягнень психолого-педагогічної науки.

ДЖЕРЕЛА

1. Єгорова І.В. Формування національної самосвідомості у підлітків на уроках музики в загальноосвітній школі (на матеріалі творчої спадщини західноукраїнських композиторів ХІХ – початку ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Єгорова Інга Вячеславівна ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. — К., 2002. — 26 с.
2. Мережко Ю.В. Формування художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Мережко Юлія Валеріївна ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. — К., 2012. — 243 с.
3. Пискун О.М. Підготовка майбутніх учителів технологій до національного виховання учнів у процесі трудового навчання [Електронний ресурс] : [стаття] / О.М. Пискун, А.В. Гапанович. — Чернігів : Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка, 2015. — Формат файлів: PDF / Adobe Acrodat. — С. 203 — 205. — Режим доступу : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=55. — Назва з екрана.
4. Фрідріх А.В. Педагогічні умови формування національної самосвідомості студентів вищих педагогічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Фрідріх Алла Володимирівна ; Рівненськ. держ. гуманіт. ун-т. — Рівне, 2006. — 19 с.

В статье освещена сущность и раскрыто содержание национального самосознания будущего преподавателя вокала. Автором проанализированы научные взгляды и подходы (философские, психологические, педагогические) по категории «национальное самосознание». Учитывая особенности исполнительно-педагогической деятельности преподавателя вокала, обосновано значение педагогического репертуара для формирования у него национального самосознания.

Ключевые слова: *национальное самосознание, будущий преподаватель вокала, педагогический репертуар.*

This article reflects the essence and reveals the subject matter of national consciousness of future vocal coach. The author has analyzed different scientific opinions and

approaches (philosophical, psychological, pedagogical) to the definition of the category "national consciousness". Considering a particular qualities of performing and pedagogical practice of vocal coach, it has been substantiated the importance of the pedagogical repertory on the formation of his national consciousness.

Key words: *national consciousness, future vocal coach, pedagogical repertory.*

УДК 378:7(477–25)

Пилипенко І.Я.,

*професор кафедри живопису та композиції
Національної академії
образотворчого мистецтва і архітектури*

З ІСТОРІЇ МАЙСТЕРНІ МОНУМЕНТАЛЬНОГО ЖИВОПИСУ НАОМА 1920–1930-х РОКІВ

Статтю присвячено історії майстерні монументального живопису НАОМА. Простежено перший етап її становлення і розвитку від моменту створення до 1935 р. Увагу зосереджено на діяльності педагогів фахових дисциплін. Розкрито значення реформ, що їх зазнав навчальний заклад, для існування спеціалізації художників-монументалістів.

Ключові слова: *майстерня монументального живопису, реформи, методи викладання.*

Напередодні сторіччя Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури актуальним видається процес вивчення й осмислення історії її формування та перших десятиліть існування. Дослідження маловідомих сторінок історії майстерень монументального живопису дозволить вивчити досвід викладачів, виявити основи їхньої індивідуальної педагогічної